

Кравцов Д. М.,
канд. юрид. наук, доц. кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Одним з найбільш резонансних етапів пенсійної реформи було прийняття 8 липня 2011 року Верховною Радою Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи».

Хоча завдання та цілі реформи, що проголошувались при її розробці й прийнятті цілком відповідали принципам демократичної, соціальної та економічно розвинутої країни, економіко-політичні наслідки її запровадження були далекі від очікуваних:

Пенсійний фонд України не став бездефіцитним;

не зменшився рівень тінізації економіки, отже кількість осіб, що сплачують внески до Пенсійного фонду не збільшилась;

розмір мінімальної пенсії не відповідає економічним реаліям сьогодення (хоча формально він узгоджений із показником споживчого кошику, але в порушення чинного законодавства, останній не переглядався вже 14 років).

Крім того, проведення цього етапу реформи викликало серйозне невдоволення в суспільстві. Середня пенсія в Україні одна з найнижчих на континенті – в 4–10 разів нижче, ніж в інших європейських країнах, проте певною компенсацією був достатньо низький вік виходу на пенсію, закладений в законодавство ще за радянських часів. Проведення реформи підвищило як пенсійний вік громадян, так і тривалість необхідного для отримання пенсії страхового стажу, що в умовах достатньо високого рівня безробіття в Україні суттєво вплинуло на стабільність життя громадян.

В період з кінця 2012 року до середини 2014 року у парламенті України було зареєстровано біля 140 проектів законів та постанов, які були спрямовані на поліпшення ситуації в сфері регулювання пенсійного страхування громадян та ефективного функціонування Пенсійного фонду України, але прийнято з них було лише одиниці, які жодним чином не покращували ситуацію. Правоположення пенсійної реформи зразка 2011 року чинні і зараз. Крім політичних причин, відсутність необхідної підтримки законопроектів

пояснюється не лише заполітизованістю питання, а й відсутністю комплексного, фундаментального підходу до реформування пенсійної системи країни. В переважній більшості законопроектів автори пропонують зробити таку собі реформу навпаки: зменшити встановлений раніше пенсійний вік для жінок, знизити 15-річний страховий стаж та скорегувати порядок обчислення пенсій за віком.

Які ж кроки потрібно зробити, щоб пенсійна система нашої країни запрацювала більш ефективно, а громадяни почали отримувати пенсійне забезпечення хоча б на середньоевропейському рівні?

По-перше, потрібно подолати той хаос, що існує в законодавчому регулюванні пенсійного забезпечення – лише прозоре та зрозуміле законодавство з пенсійного забезпечення дасть можливість пенсіонерам та особам, які в майбутньому претендуватимуть на пенсії, розраховувати на правильне та справедливе їх призначення. На сьогоднішній день законодавство в галузі пенсійного забезпечення знаходиться в такому стані, що розібратися в ньому складно навіть професійним юристам, не кажучи вже про пересічних громадян – пенсіонерів. Окрім законодавчих складностей, які закладені в саму методику розрахунку пенсій, існує багато інших чинників, які практично унеможливають розуміння законів, що регулюють право громадян на пенсійне забезпечення:

питання пенсійного забезпечення в Україні регулюють близько трьох десятків законів. Деякі з цих законів на сьогодні зберегли чинність тільки в частині. В багатьох з них використовуються відомі та бланкетні норми;

розуміння цих законів ускладнюється величезною кількістю змін, внесених до їх окремих положень. Лише до закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 року зміни та доповнення вносились біля 50 разів;

дуже багато з цих змін на сьогодні вже визнано неконституційними. Той самий закон «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» зазнавав істотних змін внаслідок прийняття рішень Конституційним Судом України чотири рази.

По-друге, чинні нормативно-правові акти мають бути вичищені від цілого ряду несправедливих, а іноді і дискримінаційних норм, зокрема:

– має бути виправлено необґрунтовано привілейоване пенсійне забезпечення окремих категорій громадян, зокрема суддів, народних депутатів України та інших;

розмір мінімальної пенсії за віком, який зараз прирівнюється до розміру прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, має бути збільшений, адже в сучасних економічних умовах його розмір не забезпечує додержання конституційного права громадянина України на гідні умови життя;

має бути скасовано підвищення пенсійного віку та тривалості мінімального страхового стажу, необхідного для призначення пенсій, встановлених відповідно до пенсійної реформи 2011 року.

На наш погляд, найкращим способом подолання зазначених проблем в галузі пенсійного страхування є прийняття єдиного кодифікованого нормативно-правового акту, який би врегулював всі пенсійні питання всіх категорій зайнятих громадян.

Приيمنко О. С.,

канд. юрид. наук, доц. кафедри суспільних наук
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИНИКНЕННЯ ДІЄЗДАТНОСТІ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У науці права соціального забезпечення існують різні погляди щодо часу виникнення дієздатності. Нормативними актами вік вступу осіб у дані правовідносини чітко не визначений. Досліджуване питання є дискусійним, про що свідчать різноманітні погляди учених.

Так, Т. В. Кравчук зазначає, що особи є дієздатними з 18 років. На думку Р. І. Іванової та І. М. Сироти, дієздатність у праві соціального забезпечення виникає в різний час і залежно від того, на який вид забезпечення претендує особа. Здавалося б, як це можливо? І. М. Сирота пояснює це тим, що питання про дієздатність суб'єктів пенсійного права слід пов'язувати з видом пенсії та властивостями юридичних фактів як підстав забезпечення. Керуючись міркуваннями згаданих дослідників, при отриманні пенсії в разі втрати годувальника особа може стати дієздатною і у 18 років, і у 19 років тощо. Якщо пов'язувати час виникнення дієздатності з окремими видами пенсійного забезпечення, доведеться визнати, що особа набуватиме дієздатність тільки після появи юридичного складу.